Agenda voor een krachtige economie

Inhoudsopgave

	Paginanummer
Agenda van Twente	3
Route	5
Kader	6
Staat van Twente	7
Thema's	
Innovatie	9
Vernieuwing bouw	13
Bereikbaarheid	17
Human Capital	20
Vestigingsklimaat	24
Vrijetijdseconomie	26
Branding	29
Terugblik met reflectie	32

Gebruik PDF-versie

Dit document is een afgeleide van het online interactieve document www.agendavantwente.nl. Er bleek behoefte te zijn aan een printversie. Daarom is er een verkorte PDF-versie gemaakt, met doorklikmogelijkheden naar de online evaluatie.

Belangrijk hierbij is dat het geen vervanging is van het online document. Deze PDF is voor het laatst gewijzigd op 12 juli 2016. De online versie geeft mogelijkheid tot aanvulling en meer verdieping in de toekomst. Eveneens vindt u daar de opbrengsten van diverse projecten. Voor een actuele versie met meer specifieke informatie, nieuws, informatie over de raadsbijeenkomsten en dergelijke, wordt u dan ook verwezen naar het online document.

2007: naar een gezamenlijke agenda

In 2007 besloten de 14 Twentse gemeenten een gezamenlijke investeringsagenda te starten, de 'Agenda van Twente'. Ook de provincie Overijssel stond mede aan de wieg van deze investeringsagenda. De directe aanleiding was dat Twente in 2007 achterliep op de rest van Nederland. Vooral de economische pijler baarde zorgen: het bruto regionaal product en de arbeidsproductiviteit lagen onder het landelijk gemiddelde en er was sprake van een mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De gemeenten en regio geloofden dat de problemen beter in gezamenlijkheid konden worden aangepakt met een regionaal plan ter versteviging van het regionaal ecosysteem van Twente.

De gemeenten onderkenden dat Twente de potentie had om uit te groeien tot een internationale top technologische regio; innovatief en in een groene omgeving. Via de 'Agenda van Twente' spanden de gemeenten zich vanaf 2008 gezamenlijk in voor een productieve en welvarende regio waar mensen prettig wonen en werken.

De 'Agenda van Twente' is een meerjarenplan (2008-2017) met als belangrijkste pijler het duurzaam en substantieel versterken van de sociaaleconomische structuur van Twente. Doelstelling was dat Twente in 2020 tot de top vijf van Europese regio's behoort op het gebied van innovatie en technologie en tot de top twee van Nederland. Voor het bereiken van deze ambitie waren investeringen noodzakelijk; in innovatie, in het toepassen en vermarkten van kennis en in het versterken van de ruimtelijke economische structuur, ruimtelijke investeringen in bereikbaarheid, woon-en werkmilieus, maar ook in een goed sociaal-cultureel klimaat.

Een investeringsagenda van € 80 miljoen

De gemeenten spraken af in de periode 2008-2017 een bedrag van € 80 miljoen bij te dragen aan de investeringsagenda. Deze bijdrage werd gefinancierd uit het dividend van afvalverwerker Twence, waarvan Regio Twente destijds aandeelhouder was.
Dit bedrag is opgebouwd uit twee delen:

- € 50 miljoen voor innovatieve projecten onder de oorspronkelijke naam 'Innovatieroute Twente' (later in beeldvorming en naam toegevoegd aan de 'Agenda van Twente'
- € 30 miljoen, de eigenlijke 'Agenda van Twente', een investeringsagenda met vier programma's:
    1. Werken in Twente
    2. Mensen in Twente
    3. Ruimte en vrije tijd in Twente
    4. Mobiliteit in Twente

HTSM / Innovatie	€ 35.618.000
Bouw	€ 4.404.000
Bereikbaarheid	€ 8.500.000
Arbeidsmarkt/Onderwijs	€ 5.134.000
Vrijetijdseconomie	€ 7.120.000
Vestigingsklimaat	€ 13.490.000
Twentebranding	€ 3.683.000
Uitvoeringskosten programma Agenda van Twente, inclusief financiën, juridische zaken en communicatie	€ 2.051.000
Totaal	**€ 80.000.000**

Tabel 1: Uitsplitsing middelen 'Agenda van Twente' naar thema's

Uitvoeringsprogramma met projecten met regionale toegevoegde waarde
De programma's uit de 'Agenda van Twente' en de 'Innovatieroute Twente' zijn geconcretiseerd in projecten en elk project moest voldoen aan de volgende criteria:

- het project draagt bij aan een sterke economie voor Twente;
- Het project levert een gemeentegrens-overstijgende bijdrage (heeft een sociaaleconomisch karakter met een sterke uitstraling voor Twente);
- het project realiseert een multiplieereffect: de investering moet renderen in een meervoudig en duurzaam effect op het regionaal product, op het regionaal inkomen of op de regionale werkgelegenheid in Twente.

Kortom, het heeft een toegevoegde waarde voor de regio.

Samenwerking binnen de 'triple helix'

Vanaf het begin werd het draagvlak van de investeringsagenda als een belangrijke randvoorwaarde voor succes gezien. Niet alleen de overheid, maar ook ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstellingen werden nauw betrokken in opzet en uitvoering van de agenda en het gezamenlijk investeren in Twente.

De aankondiging van de provincie om via de 'Innovatieroute Twente' € 50 miljoen te investeren in innovatie bleek de aanjager voor het tot stand komen van de gezamenlijke 'Agenda van Twente' en de Twentse investeringen door kennisinstellingen en ondernemers. De wijze van samenwerking - het samen optrekken- kreeg navolging in het regionaal beleid. Voorbeelden hiervan zijn 'Economische motor Twente' en 'Twente Werkt!'.

Een zelfevaluatie met wetenschappelijke verdieping

Het dagelijks bestuur van Regio Twente besloot in 2015 dat voordat er gesproken kon worden over een nieuwe investeringsagenda voor de regio de lopende 'Agenda van Twente' eerst geëvalueerd moest worden. Dit mede op verzoek van de Twentse gemeenten. Immers, alleen door lering te trekking uit het verleden kan de regio bepalen of een nieuwe agenda zin heeft.

Deze zelfevaluatie is tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van de voorzitter van Regio Twente, de heer van Veldhuizen. De bestuurlijke kopgroep bestaande uit mevrouw Prent (Haaksbergen) en de heren Welman (Enschede), van Zwanenburg (Hof van Twente), de Witte (Tubbergen), Cornelissen (Almelo), Bron (Hengelo) en Christenhusz (Oldenzaal) heeft de totstandkoming van de evaluatie begeleid. De evaluatie is een product van ambtelijke samenwerking tussen de Regio, Kennispunt Twente en ambtenaren van diverse gemeenten. De heer G.J. Hospers is als onafhankelijke deskundige betrokken bij het onderzoek.

Leeswijzer

In deze terugblik met reflectie op de 'Agenda van Twente', vindt u meer over de huidige 'Staat van Twente'; hoe staat Twente ervoor ten opzichte van 2007. Tevens is het kader van het 'Daily Urban System' in de regio Twente toegelicht en de route van de 'Agenda van Twente' geschetst.

Daarnaast zijn er zeven thema's uitgelicht; (A) Innovatie/HTSM, (B) Vernieuwing Bouw, (C) Bereikbaarheid, (D) Human Capital, (E) Vestigingsklimaat, (F) Vrijetijdseconomie en (G) Branding. Deze thema's volgen de belangrijkste programma's uit de initiële Agenda, maar ook de later aangebrachte accentverschillen. Per thema is er ingezoomd op enkele projecten die een specifieke indruk geven van wat er gedaan is op dat thema.

Route

Agenda van Twente 2007-2017

Het subsidieprogramma Agenda van Twente betreft in totaal 80 miljoen euro.

Deze is als volgt verdeeld:

- € 30 miljoen projecten Agenda van Twente
- € 50 miljoen voor innovatieve projecten, waarvan:
  - € 20 miljoen Innovatie Platform Twente (IPT)
  - € 30 miljoen Innovatiesprong Twente

Innovatiesprong Twente 2012-2017

Vervolg van het innovatiebeleid 2007-2012 in de 'Agenda van Twente / Innovatieroute Twente' (€ 30 miljoen)

Programmalijnen:

1. Innovatiefonds Twente;
2. MKB Fonds vouchers & kredieten;
3. Human Capital Agenda Twente;
4. Twente Branding;
5. Toeristische promotie Twente.

Start van de *Strategy Board* als vervolg op de taskforce economie; samenwerking bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden

Innovatiesprong Twente 2012-2017

Twente Board

Inzet via economische agenda op verder ontwikkelen van Twente tot een Europees toonaangevende technologische topregio (vanuit aanbevelingen Commissie Draijer).

Brede economische agenda *'Twente Werkt!'* gericht op:

- economische ontwikkeling;
- versterken van de topsector HTSM;
- de 'Human Capital'- agenda en werkgelegenheid;
- versterken van de regionale arbeidsmarkt via het bestaande bedrijfsleven met belangrijke sectoren zoals toerisme, logistiek en bouw.

Agenda van Twente 2007 – 2017

Programma's 'Agenda van Twente':

- 'Werken in Twente',
- 'Mensen in Twente',
- 'Ruimte en vrije tijd in Twente' en
- 'Mobiliteit in Twente'.

+ ***Innovatieroute Twente*** met innovatieve projecten en programma's

Innovatieroute Twente 2007- 2017

cofinanciering provincie Overijssel

De provincie Overijssel creëerde een ontwikkelingsreserve van € 50 miljoen voor ondersteuning van de Twentse innovatieroute. Dit op voorwaarde dat Regio Twente een even groot bedrag beschikbaar stelde.

Agenda van Twente 2007-2017

Het subsidieprogramma Agenda van Twente betreft in totaal 80 miljoen euro.

Visitatie commissie Draijer

'Versterken economische kracht van Twente' 5 aanbevelingen:

1. Versterken van de regionale basis in Hightech maakindustrie (HTSM);
2. Verbreden van economisch plan om de basis van de regio te versterken;
3. Vergroten van de inzet op ondernemerschap en innovatie;
4. Vergroten van de effectiviteit van de regionale samenwerkingsverbanden;
5. Verbeteren van de profilering van de regio.

Agenda van Twente 2007-2017

'Agenda van Twente / Innovatieroute Twente'

De evaluatie is meer gericht op maatschappelijk rendement en economische opbrengsten (in plaats vanuit de structuur) en is aangevlogen op thema's:

- Innovatie / HTSM
- Vernieuwing bouw
- Bereikbaarheid
- Human Capital
- Vestigingsklimaat
- Vrijetijdseconomie
- Branding

Kader

Klik op de afbeelding voor meer informatie over de onderwerpen.

Rol van de overheid
Welke rol kan de overheid spelen bij regionaal-economische ontwikkeling? Uit onderzoek naar succesvolle regio's blijkt dat de overheid tenminste drie nuttige taken heeft: ze kan randvoorwaarden scheppen (faciliteren), partijen bij elkaar brengen (verbinden) en de regio in de buitenwereld promoten (profileren). Als onafhankelijke partij met oog voor het algemeen belang en de lange termijn is de overheid daartoe beter in staat dan bedrijven. Zij hebben het al druk genoeg met hun eigen business, terwijl ze het overzicht missen over de regio als geheel.

Lees verder

Staat van Twente

De economische ontwikkeling van Twente 2007 – 2015

De bankencrisis in 2008 vormde het begin van economisch zwaar weer, internationaal, in Nederland en in Twente. Deze crisis ging gepaard met minder vertrouwen in de economie, dalende investeringen en consumentenbestedingen, het sluiten van bedrijven en banenverlies. Sinds enkele jaren zijn er echter tekenen van herstel. De donkere jaren lijken voorbij. Wat is de staat van de Twentse economie anno 2016? Hoe is Twente uit de crisis gekomen? Hoe heeft de Twentse economie zich in de afgelopen jaren ontwikkeld ten opzichte van andere regio's?

De donkere jaren lijken voorbij. Wat is de staat van de Twentse economie anno 2016? Hoe is Twente uit de crisis gekomen? Hoe heeft de Twentse economie zich in de afgelopen jaren ontwikkeld ten opzichte van andere regio's?

Meer arbeidsplaatsen, maar ook veel meer mensen die willen werken

Het aantal arbeidsplaatsen in Twente ligt momenteel hoger dan voor aanvang van de crisis. In totaal telt de Twentse economie in 2015 288.670 arbeidsplaatsen. Dit is 2.700 meer dan aan het begin van de crisis. Echter, steeds meer mensen willen ook werken. In de periode 2007 – 2015 is dit aantal met 9.000 toegenomen. Per saldo is hierdoor de werkloosheid gestegen van 4,4% in 2007 naar 7,2% in 2015.

Lees verder

Twente nader bekeken

Naar arbeidsplaatsen bekeken zijn de handel met ruim 60.000 arbeidsplaatsen, de zorg (ruim 46.000) en de sector hightech systemen en materialen (HTSM) (28.400) de grootste sectoren binnen de Twentse economie. Samen zijn deze drie sectoren goed voor bijna de helft van de werkgelegenheid in Twente. Deze sectoren hebben de afgelopen acht jaar allemaal een groei van de werkgelegenheid laten zien (in totaal 13.000).

Maar ook in dienstverlening, de vrije tijd- en de creatieve sector is de werkgelegenheid gegroeid (6.700). Naast deze groeiers zijn er ook sectoren waar de werkgelegenheid is afgenomen. De overige industrie (niet HTSM), de bouw, de agrarische sector en vervoer, opslag en logistiek laten een daling van 15.400 arbeidsplaatsen zien. De overheidssector krimpt met 1.540 arbeidsplaatsen. Onderwijs en overige bedrijven blijven nagenoeg gelijk (-130).

Lees verder

Twente vergeleken met Nederland

De werkgelegenheidsdaling is als gevolg van de crisis zowel in Nederland als in Twente vanaf 2014 omgebogen in een toename. De werkgelegenheid stijgt weer. De groei is groter in Twente dan in Nederland als geheel (0,8% versus 0,1%). Ook over de periode 2007 – 2015 is het aantal arbeidsplaatsen is Twente (1,0%) sterker gestegen dan in Nederland (0,5%).
Het werkloosheidspercentage ligt in Twente hoger dan in Nederland. In 2015 waren deze percentages respectievelijk 7,2% voor Twente en 6,9% voor Nederland. Het verschil in deze percentages is de afgelopen jaren wel kleiner geworden. Twente kruipt meer naar het landelijke werkloosheidspercentage toe.

Het werkloosheidspercentage ligt in Twente hoger dan in Nederland. In 2015 waren deze percentages respectievelijk 7,2% voor Twente en 6,9% voor Nederland. Het verschil in deze percentages is de afgelopen jaren wel kleiner geworden. Twente kruipt meer naar het landelijke werkloosheidspercentage toe.

Lees verder

Twente vergeleken met andere regio's

In vergelijking met andere regio's ontwikkelt de werkgelegenheid in Twente zich positief. Over de periode 2007 – 2015 neemt Twente op de ranglijst van alle 40 Nederlandse COROPregio's positie 17 in.

Dit is een plaats net boven het midden. Opmerking is dat Twente de afgelopen jaren bezig is aan een opmars, gelet op de 11de positie in 2013-2014 en de 5de positie in 2014-2015. Het is daarmee één van de dertien regio's met een positieve werkgelegenheidsontwikkeling in 2014-2015.

Lees verder

Facts

288.670

Arbeidsplaatsen 2015, Werkloosheid 7.2%

2.750

Extra banen 2007- 2015

+4%
HTSM

+12%
Retail en groothandel

+14%
Zorg

-19%
Overige industrie

-18%
Bouw 19.840

-25%
Agrarisch

-25%
Vervoer, opslag en logistiek

De regio van het dagelijks leven

De Twentse bevolking is sterk op de eigen regio georiënteerd. Binnen Twente zien we veel meer interactie dan tussen Twente en andere regio's. Onderstaande kaarten laten dat duidelijk zien. Zo zijn de grenzen van Twente ook grotendeels de grenzen van de dagelijkse verplaatsingen, zoals voor werk, winkelen en studie. Als men zich over de Twentse grens verplaatst, dan is dat vooral in de richting van de grotere steden: Deventer, Zwolle en verder weg richting Randstad. De kaarten illustreren ook de spreekwoordelijke Twentse honkvastheid: als Twentse huishoudens verhuizen, gebeurt dat doorgaans over korte afstand en voor het leeuwendeel binnen de regio. Slechts 29% van de huishoudens verhuist over de regiogrenzen heen. Het merendeel van deze groep blijft bovendien op korte afstand van Twente wonen. Conclusie: in het dagelijks leven functioneert Twente als een regionaal systeem.

Lees verder

Innovatie

Investeren in innovatie
Ondememende hightech region

Twente is dé ondernemende kennisregio van Oost-Nederland en wil haar positie als tweede kennisregio van Nederland versterken. Ook wil ze door ontwikkelen tot een internationaal toonaangevende Europese regio op het gebied van innovatie en technologie.

Dat was de ambitie bij de start van de 'Agenda van Twente' en aanleiding om de Twentse Innovatieroute te starten. Om dit doel te bereiken waren investeringen in innovatie en in het toepassen en vermarkten van kennis noodzakelijk. Daarbij was het belangrijk om focus aan te brengen en massa te creëren. Twente koos voor de clusters: Bouw, High Tech Systemen en Materialen (HTSM), Veiligheid, Medische Technologie en Voeding. De kennis- en onderwijsinstellingen, overheden en het bedrijfsleven werken hierin nauw samen.

De provincie Overijssel creëerde een ontwikkelingsreserve van € 50 miljoen voor ondersteuning van de Twentse innovatieroute. Het beschikbaar stellen van deze middelen gebeurde op voorwaarde dat Regio Twente een even groot bedrag beschikbaar stelde. De middelen van provincie en Regio Twente werden gezien als cofinanciering; met een gelijke bijdrage vanuit het bedrijfsleven zou een investeringsbedrag van € 200 miljoen ontstaan. Met de randvoorwaarde dat lokale overheden zelf konden co-financieren konden vanuit Den Haag en Brussel ook bijdragen worden verkregen tot circa € 200 miljoen. Daarmee ontstond een totale investeringsruimte van € 400 miljoen.

Innovatiesprong Twente

In 2012 is het innovatiebeleid voor de periode 2012-2017 aangepast. Onder de noemer 'Innovatiesprong Twente' is samen met het bedrijfsleven en kennis- en onderwijsinstellingen ingezet op het versterken van de positie als topinnovatie hightech regio. Zij zagen gezamenlijk kansen om de resultaten te versterken door:

1. Nog meer inhoudelijke focus aan te brengen in het innovatiebeleid dat past bij de technologische speerpunten en verwachtte marktkansen van kennisinstellingen en bedrijfsleven;
2. Het verder versterken van de uitvoeringskracht. Dat betrof de samenwerking van het Innovatieplatform Twente (uitvoerder van de Innovatieroute Twente) met Kennispark Twente en andere intermediairs;
3. Bijdragen van overheden minder in subsidies uit te geven en meer naar andere financiële arrangementen en vormen van overheidsondersteuning te zoeken. Dit ook omdat middelen van de overheid eindig zijn onder meer door forse bezuinigingen;
4. Een scherpere verdeling van verantwoordelijkheden tussen de samenwerkende partners (overheden, bedrijfsleven, kennis- en onderzoeksinstellingen) om betere en snellere resultaten te bereiken met minder overlegstructuren.

Het hoofddoel: *een sterke economie voor Twente* en het *vergroten van de concurrentiekracht van de regio* blijft. Dit wordt bereikt door enerzijds het vergroten van de innovatiekracht van Twente en anderzijds door in te zetten op het creëren van randvoorwaarden die vanuit Regio Twente worden ondersteund. Zoals voor de werkgelegenheid de 'Human Capital Agenda Twente' en inzet op het terrein van regiobranding via 'Twente Branding'.

Regio Twente investeert via de 'Innovatiesprong Twente' in totaal € 30 miljoen in de Twentse kenniseconomie. Dit is het bedrag dat resteert van de oorspronkelijk € 50 miljoen die gereserveerd was voor de innovatie van Twente. Het is een vervolg van het innovatiebeleid 2007-2012 in de 'Agenda van Twente / Innovatieroute Twente' en zet in op de volgende programmalijnen:

1. Innovatiefonds Twente
2. MKB Fonds vouchers & kredieten
3. Human Capital Agenda Twente (zie thema Arbeidsmarkt-Onderwijs)
4. Twente Branding (zie thema Branding)
5. Toeristische promotie (zie thema Vrijetijdseconomie)

Facts

Naam project	Bijdrage Agenda van Twente	Cofinanciering
Innovatieroute (exclusief bouw)	€ 12.017.000	€ 241.539.545
IPT programmabureau 2008-2012	€ 2.221.000	€ 2.221.000
Kennispark (exploitatie) 2013-2015	€ 980.000	€ 2.316.000
Safety Campus (gebiedsontwikkeling Luchthaven)	€ 500.000	€ 5.812.000
Innovatiefonds Twente	€ 14.250.000	€ 14.750.000 (bij inleg van € 2.376.000 van de € 14.250.000)
Toplight regeling	€ 750.000	--
MKB vouchers- en kredieten	€ 4.900.000	€ 500.000
Totaal	**€ 35.618.000**	**€ 267.138.545**

High Tech Systemen en Materialen

De Twentse HTSM-sector (High Tech Systemen en Materialen) komt sterk uit de economische crisis. Het aantal werkzame personen ligt 4% hoger dan voor aanvang van de crisis. Dit betekent 1.135 extra werkzame personen in 8 jaar tijd. De groei is opmerkelijk, zeker in vergelijking met de Nederlandse HTSM sector. Deze laat juist een daling zien van 3%. Twente is hierdoor nog meer een HTSM regio geworden. Vanaf 2007 laat de gehele Twentse economie een lichte stijging van het aantal werkzame personen zien (1%). De Twentse HTSM groeit relatief vier keer zo snel en is daarmee een voortrekker in het economisch herstel. (link Kennispunt rapport mei 2016)

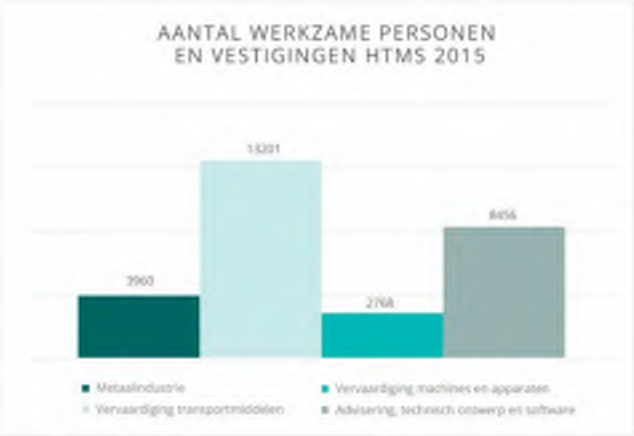

Opbrengsten

De 'Twentse Innovatieroute', een samenwerkingsverband van bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden, heeft meer dan 55 projecten opgeleverd. Deze projecten hebben een sterke basis gelegd voor de innovatiestructuur van High Tech Systemen en Materialen (HTSM) en zeer diverse projecten opgeleverd zoals het Thermo Plastic Research Centrum (TPRC), Texperium en Inkjet.

Twentse Innovatieroute

De investering vanuit de Twentse gemeenten van uiteindelijk 20 miljoen (inclusief bouw) heeft meer dan € 250 miljoen aan cofinanciering opgeleverd van bedrijven, provincie, Rijk en Europa. Meer dan 1.300 MKB bedrijven hebben meegewerkt. Doorberekend heeft deze investering meer dan 3.600 arbeidsplaatsen*[1]* opgeleverd. Ook buitenlandse bedrijven hebben Twente op het netvlies gekregen en vestigen zich hier met een research centrum, zoals Apollo (Stil Veilig Wegverkeer) of als partner in een open innovatiecentrum zoals Boeing (TPRC). De 'Innovatieroute Twente' heeft de samenwerking tussen bedrijven en met de kennisinstellingen gestimuleerd en een impuls gegeven aan de vernieuwing van de (hightech) maakindustrie. Zie hier het Projectenoverzicht 2007-2013 en de Voortgangsreportage 2012-2013.

[1] Het aantonen van de effecten van innovatiemiddelen is een complex onderwerp. Economische groei is afhankelijk van veel factoren en de effecten zijn vaak pas na jaren waarneembaar. Voor de inschatting van het economisch potentieel van de projecten van de Twentse Innovatieroute is gebruik gemaakt van een door de Europese Commissie ontwikkelde methodiek om effecten te voorspellen (gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek).

Innovatiefonds Twente

In juni 2014 is het Innovatiefonds Twente gestart met een eerste inleg van € 4 miljoen en in 2015 is additioneel € 3 miljoen in het IFT geïnvesteerd. Sindsdien zijn er ruim 75 leads (innovatieve ideeën en plannen van ondernemers) besproken.

Lees verder

MKB fonds Vouchers en kredieten

Het doel van het MKB fonds is om de betrokkenheid van het lokale MKB bij innovatie te bevorderen en het bewerkstelligen van een regionale spreiding van projecten. Ook het stimuleren van 'launching customership' (eerste klanten van innovatieve producten) wordt belangrijk geacht zodat de markt kennis kan nemen van succesvolle toepassingen. Het MKB fonds is met name gericht op de sectoren zorg, duurzaamheid en veiligheid.

Lees verder

Kennispark Twente

Als gevolg van de 'Innovatiesprong Twente' is in 2012 een nieuwe uitvoeringsorganisatie gevormd. Deze kwam voort uit het eerdere 'Innovatieplatform Twente' en het reeds bestaande 'Kennispark Twente'. Het huidige Kennispark Twente is het eerste aanspreekpunt voor ondernemers in Twente op het gebied van innovatie.

Lees verder

Reflectie

In 2008 zijn partijen uit het bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden enthousiast gestart met de 'Innovatieroute Twente'. De innovatieroute kent meer dan 50 projecten. Veel daarvan waren succesvol, maar er zijn ook een aantal projecten minder succesvol geweest. Oorzaken hiervan waren in een enkel geval gebrekkige samenwerking tussen partners of het gebrek aan rendement (richting de markt) van een bepaalde innovatie. Een beperkt aantal projecten is daarom tussentijds bijgesteld of/en afgerond.

Het Twentse bedrijfslandschap bestaat uit relatief veel MKB-ers. In de praktijk blijkt het soms lastig om hen de weg te laten vinden naar de vele mogelijkheden die het ecosysteem van Twente biedt: Kennispark Twente, financiële instrumenten, WTC Twente, et cetera. Onduidelijk is nog of de dienstverlening voldoende gekoppeld wordt aan de behoefte van de ondernemers, of dat de deze niet is toegesneden op die behoefte.

Bij de innovatiesprong in 2012 is al een aantal aanpassingen gedaan naar aanleiding van de ervaringen van de 'Innovatieroute Twente':

- Publieke cofinanciering bestond vooral uit subsidies. Nu worden middelen revolverend ingezet via leningen of participaties om de gelden zo ook opnieuw voor investeringen ter beschikking te laten komen. Ook worden aanvragen nu nadrukkelijk beoordeeld op haalbaarheid van de business case.
- Samenvoeging van Innovatieplatform Twente en Kennispark Twente om zo uitvoeringskracht te versterken en het speelveld overzichtelijker te maken. Hierdoor ontstond krachtenbundeling in plaats van versnippering.
- Samenwerking in de triple helix, dus tussen bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden (ook vaak de 4O's genoemd) is versterkt en heeft geleid tot de oprichting van de Twente Board. De board richt zich op een Twente dat zich ontwikkelt tot een internationaal toonaangevende technologische topregio. Een regio waarbij vanuit de realisatie van maatschappelijke opgaven toekomstbestendig rendement wordt behaald. Vanuit de 'Agenda van Twente' wordt de Twente Board ondersteund (2 x € 75.000,-).

Vernieuwing bouw

Investeren in vernieuwing in de bouw

6,9% van de Twentse beroepsbevolking werkte in 2014 in de bouw (ten opzichte van 5,4% landelijk) (Twenteindex). Daarmee blijft de bouwsector belangrijk voor de werkgelegenheid van Twente. Bijna een kwart van de beroepsbevolking in Twente is direct of indirect afhankelijk van de bouw. Regio Twente investeerde via de 'Agenda van Twente' in het versterken van de concurrentiekracht van bouwgerichte bedrijven. Daarmee dus ook in het veiligstellen van de banen in de bouw, in het verbeteren van de samenwerking tussen kennisinstellingen onderling en hun samenwerking met de bouw. Het streven was om de bouw in Twente om te vormen van traditionele 'hidden champions' naar een groep van ondernemingen met de reputatie 'vernieuwend, vooruitstrevend en dynamisch'. Innovatie in de bouw is in de 'Agenda van Twente' opgepakt binnen het 'Innovatieplatform Twente' (vanaf 2012 belegd binnen Kennispark Twente).

In de 'Agenda van Twente' is in 2008 beschreven dat bouwbedrijven alleen relevant blijven door te innoveren. De doelen waren om vernieuwing in de bouw een impuls te geven door productontwikkeling, om regelgeving te vereenvoudigen, om industrieel duurzaam en flexibel bouwen te promoten, om innovatie in materiaaltoepassing te stimuleren en om nieuwe ontwerpmethoden en ICT-ondersteuning te ontwikkelen. De focus lag hierbij vooral het Twentse bedrijfsleven. Naast innovatie was ook het bevorderen van duurzaamheid in / door de bouw een doelstelling.

Tussen 2008 en 2015 heeft de sector sterk geleden onder de crisis in de bouw. Daardoor waren er weinig middelen beschikbaar voor innovatie binnen bouwbedrijven. Ook stond de bouwsector niet centraal (had weinig prioriteit) in innovatie- en stimuleringsprogramma's (met uitzondering van het stimuleren van de werkgelegenheid). Dit waren extra redenen om te investeren in vernieuwing in de Twentse bouwsector. Daarnaast biedt de bouwsector ook kansen; er zijn verschillende maatschappelijke vraagstukken zoals vergrijzing en zorg, de huisvesting van kwetsbare doelgroepen en meer recent de vluchtelingencrisis die veel mogelijkheden bieden voor de bouw in Twente.

Pioneering

In 2007 hebben de Twentse kennisinstellingen, samen met een aantal koplopers in de bouw, het initiatief genomen om Pioneering op te richten. Hiervoor werd in 2008 funding gevonden bij Regio Twente en provincie Overijssel (beiden 50%). Stichting Pioneering werkt sinds haar oprichting met partners uit bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden samen aan projecten en onderzoeken in werkplaatsen. Naast het stimuleren van netwerkverbindingen worden kennissessies, symposia en leergangen georganiseerd.

Lees verder

Facts

Overzicht cofinanciering Bouw

Naam project	Bijdrage Agenda van Twente	Cofinanciering
Pioneering	€ 4.404.000	€ 17.840.310

De inzet op het thema bouw heeft in Twente zijn vruchten afgeworpen in termen van werkgelegenheid. De bouwsector heeft landelijk veel last gehad van de financiële en economische crisis. Daardoor is overal in het land de werkgelegenheid in de bouw teruggelopen. In Twente is dat echter minder het geval dan in andere regio's. De ontwikkeling van banen in de bouw is in Twente landelijk het hoogst.

In de tabel hieronder worden deze ontwikkelingen van banen in de bouw ten opzichte van andere landelijke regio's weergegeven.

ONWIKKELINGEN BANEN NAAR SECTOR EN REGIO 2007-2015

	Banen 2015	Ontwikkeling 2007 - 2015		Positie
		abs	%	
Twente	19.845	-4.315	82%	1
Eindhoven	20.552	-4.742	81%	2
Arnhem/Nijmegen	13.798	-3.941	78%	5
Groningen (stad eo)	8.396	-2.091	80%	4
Zuid-Limburg	11.104	-3.337	77%	6
Drenthe	12.440	-2.873	81%	3

Bron: Lisa, 2016
Indeling op basis van sectorendefinitie Kennispunt Twente

De ontwikkeling van het aantal banen in de bouwsector verschilt per Twentse gemeente. Alleen in Dinkelland is het aantal banen in de bouw ten opzichte van 2007 gegroeid.

ONWIKKELINGEN BANEN NAAR SECTOR EN GEMEENTE 2007-2015

	Banen 2015	Ontwikkeling 2007 - 2015		Positie
		abs	%	
Almelo	1.801	-347	84%	6
Borne	513	-194	73%	11
Dinkelland	1.280	110	109%	1
Enschede	3.041	-568	84%	5
Haaksbergen	684	-85	89%	3
Hellendoorn	1.114	-485	70%	12
Hengelo	1.980	-614	76%	9
Hof van Twente	1.280	-187	87%	4
Losser	243	-165	60%	14
Oldenzaal	1.575	-794	66%	13
Rijssen-Holten	2.980	-74	98%	2
Tubbergen	1.321	-449	75%	10
Twenterand	1.305	-267	83%	7
Wierden	728	-196	79%	8
Almelo	38.900	-1.504	96%	12
Borne	6.031	600	111%	1
Dinkelland	10.920	430	104%	4
Enschede	81.184	4.568	106%	2
Haaksbergen	9.345	-305	97%	11
Hellendoorn	13.017	-318	98%	10
Hengelo	46.242	1.328	103%	5
Hof van Twente	14.802	-168	99%	9
Losser	7.186	-6	100%	8
Oldenzaal	17.677	-2.064	90%	14
Rijssen-Holten	18.026	176	101%	7
Tubbergen	7.687	-700	92%	13
Twenterand	10.530	289	103%	6
Wierden	7.127	390	106%	3

Bron: Lisa, 2016
Indeling op basis van sectorendefinitie Kennispunt Twente

Opbrengsten

Pioneering heeft de samenwerking op het gebied van de bouw in haar eigen netwerk en met bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en overheden sinds 2008 verder verbeterd. Er wordt samengewerkt met onder andere de bouw-gerelateerde opleidingen en kenniscentra van Saxion, Kennispark Twente, Stichting Woon, Bouwend Nederland, Uneto VNI, Achterhoek Duurzaam Verbouwen, Regieraad Oost Nederland, CROW, Platform 31, KvK, Vernieuwing Bouw, Aedes, Bouwcampus, ACT, landelijke innovatiehubs en overheden.

De betrokkenheid van de bouwbranche bij Pioneering is verankerd via het bestuur, werkplaatsen en projecten. Doordat partijen in Twente beter samenwerken, krijgen innovaties in de bouw de ruimte bij opdrachtgevers. De overheid heeft zijn beleid omtrent 'vernieuwend aanbesteden' ontwikkeld, met behulp van partijen uit de Bouw. Daardoor treedt zij nu als 'launching customer' op om innovaties te testen in een proeftuin. Dat stimuleert innovatie en versterkt ondernemerschap en de concurrentiepositie van marktpartijen.

Lees verder

Reflectie

Tot 2013 zette Pioneering in op verschillende thema's in elf aparte werkplaatsen. Een aantal van deze werkplaatsen kwam daardoor onvoldoende uit de verf en er werd veel overlap ervaren tussen de werkplaatsen. In 2013 zijn werkplaatsen samengevoegd en is het totaal teruggebracht tot vier. Dit betekende ook efficiency-voordelen.

Het heeft een tijd geduurd voordat er binnen Pioneering een omslag werd gemaakt van kennisdeling en netwerken naar rendabele business cases. In eerste instantie moest het netwerk opgebouwd worden. Dit plus vertrouwen in elkaar zijn voorwaarden voor kennisdeling. Na een aantal jaren samenwerking binnen het netwerk wordt er nu een marktgerichte methode gehanteerd om samen te werken aan het vermarkten van innovatie in de bouw.

Het maken van een duurzame business voor Pioneering, door zelf meer financiering uit de markt te halen, duurde langer dan verwacht. Het bleek lastig om vanuit een volledig gesubsidieerde situatie marktpartijen te vinden die bereid zijn om te betalen voor de diensten van Pioneering. Aangezien de inkomsten uit de markt tegenvielen en de subsidie vanuit de founding partners (conform planning) werd teruggebracht, maakte dat Pioneering een krimp doormaakte.

De kracht van Pioneering zit onder meer in het ontwerpen en meedenken in de opstartfase van projecten. In dergelijke opstartfase wordt echter nog niet aan Pioneering gedacht of er is nog geen budget beschikbaar voor de advisering vanuit Pioneering. Dit maakt dat de potentie van Pioneering nog niet volledig wordt benut.

De samenwerking met de overheden (als investeerder en partner) is ook niet altijd efficiënt. De bereidheid om (ook na een positieve businesscase) daadwerkelijk te investeren in een project of samenwerking blijft soms achterwege.

De kracht van Pioneering zit onder meer in het ontwerpen en meedenken in de opstartfase van projecten. In dergelijke opstartfase wordt ofwel nog niet aan Pioneering gedacht of er is nog geen budget beschikbaar voor de advisering vanuit Pioneering. Dit maakt dat de potentie van Pioneering nog niet volledig wordt benut.

De samenwerking met de overheden (als investeerder en partner) is ook niet altijd efficiënt. De bereidheid om (ook na een positieve businesscase) daadwerkelijk te investeren in een project of samenwerking blijft soms achterwege.

Lees verder

Bereikbaarheid

Verbeteren van de infrastructuur
Knooppunt Twente

Goede bereikbaarheid van Twente is een voorwaarde voor een optimale ontwikkeling van de Twentse economie. Daarnaast is bereikbaarheid een belangrijke vestigingsfactor. Mobiliteit en logistiek zijn twee nauw verweven doelen van de 'Agenda van Twente'. Bij de start in 2007 is het als volgt verwoord:

Het is noodzakelijk dat Twente beter is aangesloten op andere delen van Nederland en vice versa en dat wij ook voor onze Duitse buren goed bereikbaar zijn. Via de weg, ook de digitale snelweg, het spoor, het water en de lucht. Dat vereist een stevige investering in de bereikbaarheid van Twente via de aansluiting A1/A35 en de N18, goede infrastructuur met het noorden (A35/A28/ N36) en een goede spoorverbinding met de Randstad en Duitsland. Het Twentekanaal moet optimaal ingericht zijn voor goederentransport. Snelle en goede breedbandverbindingen zijn een vestigingsfactor van belang. Ook goede interne verbindingen tussen de Twentse steden, de omliggende grotere en kleinere kernen en het platteland zijn essentieel.
Een betere aansluiting van Twente op andere delen van Nederland en Duitsland is een stimulans voor de (werkgelegenheid in de) logistieke sector. De investeringen in bereikbaarheid vanuit de 'Agenda van Twente' zijn daarin belangrijk.

In 2007 zijn de te behalen effecten als volgt geformuleerd:
- Een zeer goede interne bereikbaarheid.
- Een uitstekende externe bereikbaarheid.
- Meer snelle en innovatieve verbindingen in alle modaliteiten naar andere stadsregio's en Duitsland.

Deze zijn vertaald in de volgende concrete doelstellingen:
- in 2017 is de A35 doorgetrokken tot en met Nijverdal
- in 2017 is de N18 opgewaardeerd tot een autoweg
- in 2017 is het Twentekanaal geschikt voor zware transporten
- in 2017 is de A1 verbreed naar zes rijbanen
- in 2010 is het Twentse bedrijfsleven aangesloten op breedband

Facts

Naam project	Bijdrage Agenda van Twente	Cofinanciering
Rijksweg 35	€ 3.000.000	€ 124.408.000
Rijksweg A1	€ 100.000	€ 440.400.000
Rijksweg N18	€ 3.000.000	€ 399.650.000
Agglonet	€ 875.000	€ 4.178.000
Port of Twente	€ 150.000	€ 1.059.000
Laad- en loskade XL Businesspark	€ 700.000	€ 10.800.000
Toegangsweg laad- en loskade	€ 75.000	€ 329.000
Totaal	**€ 8.500.000**	**€ 980.824.000**

Opbrengsten
Grootschalige infrastructurele projecten op het gebied van mobiliteit / bereikbaarheid hebben vaak een doorlooptijd van jaren. Concrete resultaten vanaf de start van de 'Agenda van Twente' zijn vaak vooral in termen van procesresultaten te noemen: overeenstemming over plannen, financiering en trajecten in de vorm van onder andere tracébesluiten. Het is dus een zekerheid dat de (verbetering van de) weg er komt, maar nog niet altijd is het asfalt nu al zichtbaar.

Port of Twente
Port of Twente is een platform, waarin het bedrijfsleven, overheden, kennis- en onderzoeksinstellingen samenwerken om de Twentse economie te versterken door het creëren van meer werkgelegenheid in de logistieke sector. Dit is vertaald naar de volgende ambities:
- Vijf nieuwe logistieke vestigingen van buiten Twente;

- Opname van 10 ha bedrijventerreinen door deze vijf bedrijven;
- 250 nieuwe arbeidsplaatsen.

Lees verder

XL Businesspark Twente
Het XL Businesspark Twente is een voorbeeld van regionale samenwerking om ondernemingen met grote ruimtebehoefte uit de sectoren industrie, transport en productie te clusteren. Om de verkeerslast op de A1 en A35 te verminderen is geïnvesteerd in de bereikbaarheid via het water van XLBusinesspark Twente door laad- en loskade aan te leggen.

Lees verder

A/N35
De stedelijke gebieden Twente en Zwolle hebben een economisch belang bij een hoogwaardiger wegverbinding: Een snellere en verkeersveilige verbinding in de vorm van een twee-maal-twee-strooks-Rijksweg met een maximum snelheid van 100 km per uur met ongelijkvloerse kruisingen en aansluitingen.

Lees verder

A1
Om de economische relaties op de Oost-West as met de Randstad en Stedendriehoek van en naar Twente te verbeteren wordt de A1 tussen Apeldoorn-Zuid en Azelo aangepakt. De spitsstroken worden omgebouwd naar structurele rijstroken en op de andere deeltracés wordt er in beide richtingen een extra rijstrook in de middenberm toegevoegd.

Lees verder

N18
Twente is via de rijksweg N18 verbonden met de Achterhoek en Arnhem-Nijmegen. Ook deze weg voldoet in haar huidige vorm niet aan de gewenste en / of noodzakelijke kwaliteit. Naast dat een grotere capaciteit en een hogere maximum snelheid bijdragen aan de externe verbinding met Arnhem-Nijmegen, wordt deze rijksweg ook als erg verkeersonveilig gekenmerkt.

Lees verder

Reflectie
Het succes op de verschillende projecten binnen dit thema van de 'Agenda van Twente' is mede bepaald doordat bedrijfsleven, overheden, kennis- en onderwijsinstellingen een financiële bijdrage hebben gekoppeld aan de doelstellingen uit de agenda. Het is gelukt om met lokaal geld op regionale schaal de economie te stimuleren. Met eigen inzet is een groot multiplierefect georganiseerd en veel cofinanciering georganiseerd voor diverse projecten. Op het thema mobiliteit is een voorbeeld daarvan de € 100.000 euro die is geïnvesteerd in capaciteitsanalyses voor de A1. Het resultaat is dat deze rijksweg brede aandacht kreeg en ook goed in de analyses van het Rijk kwam. De bijdrage uit de 'Agenda van Twente' heeft ertoe geleid dat ook de twee provincies en het ministerie van Infrastructuur & Mobiliteit zich bereid toonden eenzelfde bijdrage te leveren aan het onderzoek. Door dit onderzoek samen te financieren is een sterke betrokkenheid van alle partners ontstaan. Ook zijn de uitkomsten van het onderzoek een gezamenlijk resultaat waar een vervolg aan kan worden gegeven. Er wordt nu ook een veelvoud van het initieel onderzoeksgeld geïnvesteerd door andere partijen om de A1 te verbreden. In hoeverre het uiteindelijke resultaat van daadwerkelijke verbreding van de A1 in onze regio causaal samenhangt met die initiële € 100.000 onderzoeksgeld is niet hard aan te geven. Maar dat er sprake is van een vliegwiel- en multiplierefect is wel duidelijk.

Het komt bij een meerjarig investeringsprogramma zoals de 'Agenda van Twente', regelmatig voor dat gaandeweg de doelstellingen gaan schuiven. Voor het thema mobiliteit is de set doelstellingen echter door de jaren heen steeds relevant en actueel gebleven. Twente is er in geslaagd het programma goed op koers

te houden. Deze vaste koers heeft meegeholpen aan het door bestuurders en ambtenaren ervaren succes van het mobiliteitsprogramma binnen de 'Agenda van Twente'.

De uitstraling van een gezamenlijke Twentse investeringsagenda heeft een groot extern effect, zo blijkt uit de infrastructurele projecten. De Twentse eenheid en investeringsbereidheid, die met de 'Agenda van Twente is getoond maakt dat deuren opengaan en er geluisterd wordt. Het kan het verschil maken tussen daadwerkelijke realisatie van een weg in 2018, of vele jaren later.

In 2013 is het restant van de middelen van de oorspronkelijke 'Agenda van Twente' van € 30 miljoen toegekend aan diverse (gemeentelijke) projecten. De drie projecten binnen het thema Logistiek maken alle drie deel uit van deze ronde. De twee projecten op XL Businesspark zijn afgerond, hoewel de containerterminal nog niet in gebruik genomen is vanwege een procedure tegen de vergunning. Met deze omstandigheid is moeilijk van te voren rekening te houden. Wat Port of Twente betreft, hebben de ambities minder snel tot resultaat geleid dan verwacht. Om die reden is de projecttermijn verlengd tot juli 2017.

Conclusies

Uit onderzoek van Kennispunt Twente komt naar voren dat de meerwaarde van de 'Agenda van Twente', zeker op het onderdeel mobiliteit, door bestuurders wordt erkend. Op dit onderdeel hadden gemeenten afzonderlijk deze resultaten niet kunnen realiseren.

De waardering van het programma Mobiliteit is het hoogst van alle programma's. De bestuurders die zich erover uitlaten zijn allen positief:

"Bij mobiliteit hebben we een aantal mooie projecten gerealiseerd, infrastructuur op geplust of versneld aangelegd."

Wat in het oordeel van bestuurders en ambtenaren opvalt, is dat zij niet zozeer kijken naar de oorspronkelijke doelstelling van het programma, maar vooral de mate waarin geld uit de 'Agenda van Twente' investeringen losmaakt of andere overheden bindt aan projecten (multiplierefect). Op deze manier werken overheden en bedrijfsleven samen aan het bereiken van resultaten voor Twente en zorgen ze ook samen voor de financiering.

Human Capital

De Twentse arbeidsmarkt: samen komen we verder
Arbeidsmarkt en onderwijs

Aansluiting arbeidsmarkt en onderwijs
De werkloosheid in Twente lag in 2007 gemiddeld 0,2% hoger dan het landelijk gemiddelde. Doelstelling in de 'Agenda van Twente' is dat het werkloosheidpercentage zou dalen tot onder het landelijk gemiddelde. In dit thema is ingezet op een goede aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt. In 2007 dreigden ernstige tekorten aan hoger opgeleiden en aan gekwalificeerde werknemers, vooral in de technische sector. Anderzijds dreigde een groot aantal jongeren buiten de boot te vallen wanneer ze niet minimaal het niveau van de startkwalificatie wisten te bereiken. Een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt begint met goed onderwijs. Onderwijs dat jongeren de benodigde competenties en kennis geeft om voldoende toegerust de arbeidsmarkt op te gaan. Om voor zowel de jongeren als voor de werkgevers te zorgen dat een diploma van waarde is, moeten onderwijs en arbeidsmarkt goed op elkaar aansluiten. Hiervoor is niet alleen goed onderwijs op school nodig, maar ook voldoende plaatsen voor stage of leerwerkbanen zodat jongeren de benodigde praktijkervaring opdoen.

Samen komen we verder
Bedrijfsleven, overheden, kennis- en onderwijsinstellingen willen daarom de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt oplossen en voldoende en passende opleidingsmogelijkheden bieden. Om dat te bereiken is binnen het kader van de 'Agenda van Twente' geïnvesteerd in verschillende projecten om de aansluiting van het onderwijs naar de arbeidsmarkt te verbeteren. Vanwege de dreigende tekorten aan gekwalificeerd personeel in technische beroepen heeft de nadruk gelegen op technische opleidingen.

Facts

Naam project	Bijdrage 'Agenda van Twente'	Cofinanciering
Regionale Startersondersteuning	€ 660.000	€ 0
Anpakk'n	€ 204.000	€ 190.000
Arbeidsmarktplan opstellen 2009 en uitvoering: - Twee handen op een buik - Stage in Twente - Doorleren loont	€ 954.000	€ 1.155.000
Techniekpact		
TWAMP		
Centrum voor Innovatief Vakmanschap (CIV)	€ 3.300.000	€ 9.400.000
Sectorplan opstellen 2016	€ 16.000	€14.291.547
Totaal	**€ 5.134.000**	**€ 25.036.547**

In de 'Agenda van Twente' zijn in 2007 vier doelstellingen benoemd die direct linken aan dit thema:

- De werkloosheid is gedaald onder het landelijk gemiddelde.
- Twente kent een lager werkloosheidspercentage onder jongeren dan landelijk gemiddeld.
- De arbeidsparticipatie van ouderen is in Twente gestegen naar het landelijk gemiddelde.
- De arbeidsparticipatie van vrouwen is in Twente gestegen naar het landelijk gemiddeld.

Hierna de ontwikkeling per doelstelling in een grafiek:

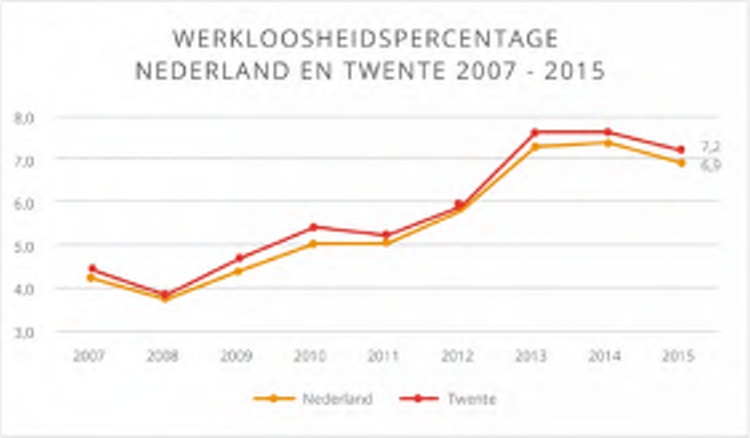

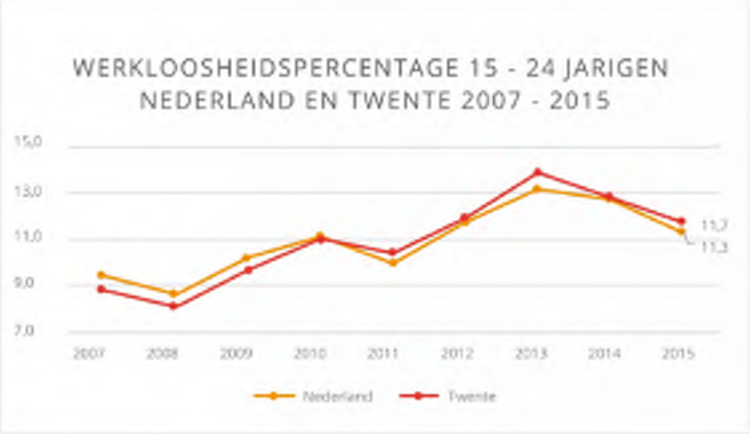

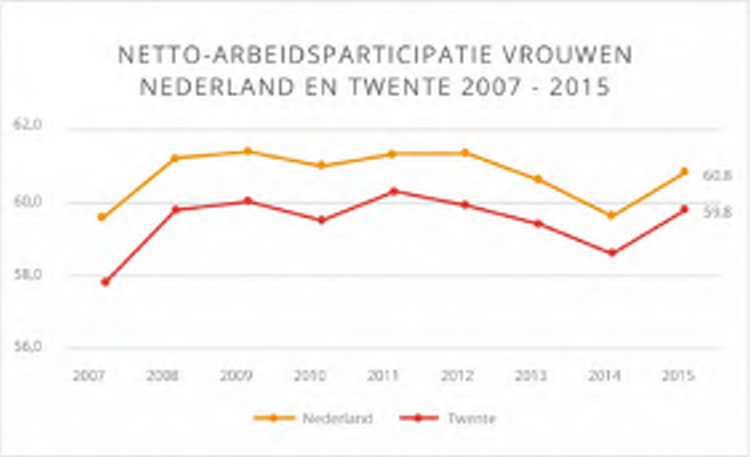

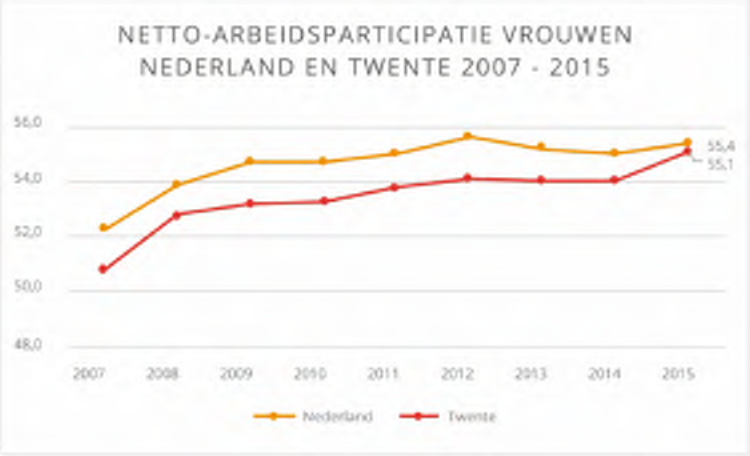

Opbrengsten

Een aantal kwantitatieve opbrengsten van de 'Agenda van Twente' binnen het thema Human Capital:

- 570 bedrijven zijn gestart hetgeen heeft geleid tot 658 arbeidsplaatsen;
- In de high tech sector heeft een groei plaats gevonden in de periode 2012 – 2014 van 763 arbeidsplaatsen;
- Bij de profielkeuzes scoort de regio beduidend beter dan landelijk. Van de HAVO-leerlingen kiest 48% voor techniek, landelijk 41%. Voor het VWO liggen deze percentages op 63% en 59%. De doorstroom uit het technische profiel naar een vervolgopleiding in de techniek ligt op 38%;
- 40 deelnemers zijn in 2015 geschoold in het living lab;
- In de Stichting Centrum voor Jong ondernemerschap (CvJO) Rijssen-Holten zijn in 2015 20 bedrijven opgestart;
- De aanpak "Via leren naar werken" heeft geresulteerd in 50 leer- werkervaringsplekken in BBL vorm met baanintenties;
- 50 jongeren met meervoudige problematiek zijn op een vernieuwende wijze begeleid richting werk, onderwijs en zorg;
- 100 duale maatwerktrajecten zijn opgezet.

In het onderdeel reflectie wordt een overzicht gegeven van de kwalitatieve opbrengsten. Hieronder worden een aantal projecten beschreven met daarbij kwalitatieve en kwantitatieve opbrengsten.

Regionale startersondersteuning: Starters (vooral vanuit een werkloze uitgangspositie) ondersteunen bij het starten van een onderneming. In het totaal zijn 570 bedrijven gestart wat heeft geleid tot 658 arbeidsplaatsen.

Anpakk'n: Begeleiden van jongeren met meervoudige problematiek op het gebied van werk, school of zorg. Het project Anpakk'n is in 2008 gestart met als doel hulp- en begeleidingstrajecten ontwikkelen voor multi probleemjongeren die zo min mogelijk worden gehinderd door verschillen in regelgeving, financiering en werkprocessen.

Lees verder

Opstellen en uitvoeren van arbeidsmarktplan: Verbeteren van de aansluiting van de arbeidsmarkt op het onderwijs. Dit is gebeurd via diverse initiatieven:

Lees verder

Deze samenwerking heeft geleid tot samenwerking in o.a. het Twents Arbeidsmarktperspectief (TWAMP) en Techniekpact Twente.

Twents Arbeidsmarktperspectief
In het Twents Arbeidsmarktperspectief (TWAMP) zijn vijf programmalijnen geformuleerd. Langs deze lijnen willen bedrijfsleven, overheden, kennis- en onderwijsinstellingen samenwerken om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter in balans te brengen.

Lees verder

Techniekpact Twente
Met het in het najaar van 2013 vastgestelde Uitvoeringsprogramma Techniekpact Twente 2013 - 2017 zetten de partners in de regio gericht in op de groeikracht van het hightech bedrijfsleven en het human capital van de toekomst.

Lees verder

Reflectie

Het werkloosheidspercentage in Twente is in het vierde kwartaal 2015 hoger dan in Nederland: 6,9% in Twente (geschat) versus 6,7% in Nederland. Daarmee is de doelstelling om de werkloosheid in Twente te laten dalen tot onder het landelijk gemiddelde niet gehaald, ondanks de aansprekende resultaten. Toch kan geconstateerd worden dat Twente, ondanks de benoemde kwetsbare economische structuur in 2007, de klappen van de crisis op de arbeidsmarkt goed heeft doorstaan. Twente heeft aansluiting gehouden bij de landelijke werkgelegenheidscijfers.

In 2007 was de jeugdwerkloosheid (15-25 jarigen) met 8,8% lager dan het landelijk gemiddelde van 9,4%. In 2015 is het gemiddelde in Twente met 11.7% echter juist hoger dan het landelijk gemiddelde van 11.3%. Dit is ondanks een succesvol regionaal programma ' het jongerenoffensief' dat jongeren activeert om werk te zoeken en de bestaande initiatieven voor jongeren verbindt (o.a. 'Agenda van Twente': Techniekpact Twente, leren en werken, VSO-PRO, Werkplein-projecten). De activering van jongeren heeft o.a als effect dat meer jongeren aangeven actief een baan te (blijven) zoeken. Door de aansluiting van het jongerenoffensief bij de initiatieven van de 'Agenda van Twente' heeft een versterking plaatsgevonden in het activeren van jongeren richting werk.

Lees verder

Vestigingsklimaat

Verstevigen van internationaal vestigingsklimaat

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat is belangrijk voor (internationale) bedrijven om zich te vestigen in Twente. Om dit te bereiken zijn de volgende doelen opgesteld:

1. Het creëren van kwalitatief hoogwaardige woon- en werkmilieus;
2. Ruimtelijke economische structuurversterking betekent investeren in optimale bereikbaarheid, kwalitatief hoogwaardige woon- en werkmilieus en een goed sociaal-cultureel klimaat;
3. Twentse bevolking gaat op termijn krimpen en is gebaat bij een goed opgeleide bevolking en een regio die aantrekkelijk is voor hoogopgeleid talent.

Vanuit de ´Agenda van Twente´ is voor een goed vestigingsklimaat in Twente geïnvesteerd in (grotere) infrastructurele projecten, het aanbieden van internationaal onderwijs, (sport)voorzieningen, evenementen en andere randvoorwaarden om het wonen, werken, studeren of ondernemen in Twente aantrekkelijker te maken. Uiteraard met het uiteindelijke doel om de sociaal economische structuur van de regio te versterken.

Bij de start van de 'Agenda van Twente' zijn drie fondsen ingesteld; het fonds Recreatie en Toerisme, het fonds Sport & Cultuur en het fonds Hippische Initiatieven. Deze fondsen zijn ingesteld om ook kleinschalige initiatieven te kunnen ondersteunen en om planontwikkeling richting grotere projecten te kunnen realiseren.

Facts

Naam project	Bijdrage Agenda van Twente	Cofinanciering
Hart van Zuid / Centraal Station Twente	€ 5.005.000	€ 103.605.000
Internationale School (exploitatie- niet locatie)	€ 755.000	€ 1.298.750
WTC	€ 680.000	€ 3.360.450
Sport Zorgcomplex Het Ravijn	€ 1.000.000	€ 20.085.591
Groene Poort	€ 1.158.000	€ 9.758.000
Gebiedsontwikkeling Kennispark (viaduct)	€ 3.050.000	€ 17.050.000
Oldenzaal Centraal; Groene Loper	€ 1.000.000	€ 12.275.000
Bijdrage aan Twenteboard	€ 150.000	€ 300.000
Fonds Sport en Cultuur	€ 500.000	
Fonds Hippische Initiatieven	€ 200.000	
Totaal	**€ 13.490.000**	**€ 167.432.791**

Opbrengsten

Binnen het thema vestigingsklimaat zijn veel concrete projectresultaten te benoemen. Een aantal noemen we hierna. De overige vindt u terug in de betreffende (tussen)rapportages (Voortgangsrapportage AvT 2012 & Jaarrapportage 2015). In hoeverre deze concrete output ook heeft geleid tot het gewenste maatschappelijke effect, is juist bij dit soort randvoorwaardelijke initiatieven minder goed aan te geven.

Hart van Zuid / Centraal Station Twente

In het project 'Hart van Zuid' / 'Centraal Station Twente' wordt een 50 hectare groot binnenstedelijk bedrijventerrein getransformeerd. Daarbij worden de functies op het gebied van wonen, werken, cultuur en onderwijs met elkaar verbonden.

Lees verder

WTC Twente

Het WTC Twente speelt een belangrijke rol in het versterken van het vestigingsklimaat. Het bevordert de bedrijvigheid in Twente door regionale ondernemers te ondersteunen in hun export of hun plannen daartoe.

Lees verder

Internationaal onderwijs
Om het voor internationale bedrijven aantrekkelijker te maken zich te vestigen in Twente, is het aanbieden van internationaal onderwijs volgens het International Baccalaureate (IB) van grootbelang.

Lees verder

Gebiedsontwikkeling Kennispark Twente
De missie van Kennispark Twente is om een ecosysteem te ontwikkelen voor innovatief ondernemen in heel Twente. Onderdeel daarvan is het realiseren van de juiste fysieke omgeving voor kennisintensieve bedrijven en het aantrekken van nieuwe vestigingen naar Twente.

Lees verder

Oldenzaal Centraal: de Groene Loper
In het project is een groot terrein van 38 hectare rondom het station in Oldenzaal opnieuw ingericht tot een prettig en hoogwaardig woongebied. In het project is de wijk Zuid-Berghuizen via een onderdoorgang verbonden met de binnenstad van Oldenzaal.

Lees verder

Reflectie
Binnen het thema vestigingsklimaat is de afgelopen jaren een aantal concepten / programma's ondersteund. De samenwerkende partijen vanuit het bedrijfsleven, overheden, kennis- en onderwijsinstellingen zijn ervan overtuigd dat die bijdragen aan een aantrekkelijker vestigingsklimaat in Twente. Bijvoorbeeld waar het gaat om internationaal onderwijs, het faciliteren van het internationale zaken doen en het organiseren van handelsmissies, het begeleiden van start-ups / kennisvalorisatie, de profilering en branding van de regio, etc.. Wel blijkt lastig om een verdienmodel te ontwikkelen voor al die organisaties die de bovenstaande programma's / concepten in de markt zetten.

Het betreft veel initiatieven zoals WTC Twente, Internationale School Twente, Kennispark Twente, Twente Branding, het voormalige Twents Bureau voor Toerisme TBT, die veelal separaat ondernemers benaderen om zelfvoorzienend te worden, leden en sponsoren te werven. Ondanks al die pogingen blijft een (financiële) rol van de overheid tot nu toe nodig. Een punt van reflectie is of enige vorm van krachtenbundeling door / van de betrokken organisaties bij kan dragen aan een robuustere business case.

Door de economische crisis en de teruglopende vastgoedmarkt worden investeringen in 'stenen' heel anders gewaardeerd dan bij de start van de 'Agenda van Twente' toen de majeure projecten als het vliegwiel werden gezien van de economische structuurversterking.

Vrijetijdseconomie

Ruimte en Vrije tijd

"Iedereen die wel eens in Twente is geweest is het met ons eens: het is hier mooi. Twente koppelt een fraai en afwisselend cultuurlandschap aan rust en ruimte. Je kunt er urenlang wandelen en fietsen en telkens weer verrast worden door het volgende adembenemende uitzicht. Dat maakt Twente, balancerend tussen trend en traditie, een unieke woon- en werkplek. Maar Twente kan als recreatieve bestemming nog veel meer op de kaart worden gezet. We gaan werken aan de versterking van de toeristisch-recreatieve sector."
Bron: brochure Agenda van Twente 2009

Eén van de speerpunten van de 'Agenda van Twente' is het verder ontwikkelen van toerisme in Twente. In 2017 willen we 30% meer omzet hebben in deze sector. In 2009 is daartoe het uitvoeringsprogramma 'Vrije Tijd Twente' vastgesteld. Dit programma is de uitwerking van de doelstelling en vormt het uitgangspunt voor de toeristische ontwikkeling in de regio. De activiteiten, die uitgevoerd zijn voor de toeristische ontwikkeling van Twente, zijn tot en met 2012 beschreven in het actieprogramma 'Vrijetijdseconomie Twente'. Dit actieprogramma beschrijft een maatregelenpakket dat moet leiden tot de realisatie en monitoring van de vijf ambities voor de toeristische ontwikkeling van Twente. Deze vijf ambities zijn:

1. De gast wordt verleid om naar Twente te komen;
2. De gast kan eenvoudig naar Twente komen;
3. De gast voelt zich welkom in Twente;
4. De gast verblijft en beleeft Twente steeds langer;
5. De gast komt terug naar Twente.

Vanuit de ´Agenda van Twente´ is dit programma via twee lijnen financieel ondersteund:

- Het Twents Bureau van Toerisme (TBT);
- Een toeristisch fonds van waaruit financiële bijdragen worden geleverd aan toeristische projecten. Het fonds is vanaf 2012 gevoed met ongeveer € 360.000 per jaar.

Facts

Naam project	Bijdrage Agenda van Twente	Cofinanciering
Toeristische ontwikkeling 2008-2012:	€ 3.334.000	€ 2.180.377
Toeristisch Fonds:	€ 1.830.000	€ 3.539.496
Toeristische Promotie Twente 2013-2017:	€ 1.950.000	€ 454.951
Totaal	**€ 7.114.000**	**€ 6.174.824**

Ontwikkeling vrijetijdseconomie Twente

De vrijetijdseconomie is een belangrijke economische sector in Twente met een aandeel van 6% van alle banen. Twente is de meest toeristische regio van Overijssel. In de 14 Twentse gemeenten is 53% van de toeristische werkgelegenheid van de provincie terug te vinden. Het economisch belang en de bekendheid met de vrijetijdssector in Twente groeit. Het toerisme in Twente heeft zich in de afgelopen jaren goed ontwikkeld. Zo is het aantal banen en vestigingen toegenomen en de naamsbekendheid gegroeid. Sinds 2013 staat Twente in de top vijf van de meest bekende toeristische regio's in Nederland. Een aantal jaren geleden was dit nog de tiende plaats.

De meeste toeristische overnachtingen binnen Overijssel worden in Twente ondernomen. Hierbij gaat het om bijna de helft van het aantal toeristische overnachtingen in Overijssel.

Twente is ten opzichte van 2011 vier plaatsen gestegen (van 10 naar 6) in de top 10 van meest gewaardeerde Nederlandse streken (Steden & Streken Merkenonderzoek 2013).

Twente is goed voor ongeveer de helft van het aantal toeristische activiteiten in Overijssel.
Opbrengsten

De financiële middelen vanuit het onderdeel toeristische ontwikkeling en toeristische promotie Twente (samen ruim € 5 miljoen) zijn grotendeels ingezet als bijdrage aan het Twents Bureau voor Toerisme (TBT).

Werkgelegenheid vrijetijdseconomie Twente (fulltime, parttime en uitzendkrachten)

+18% 2007: 15.170 2015: 18.910

Toeristische overnachtingen in Twente (Nederlandse en buitenlandse gasten

+17,7% 2008: 3.030.000 2013: 3.568.000

Bestedingen dagrecreatie in Twente (Nederlandse en buitenlande gasten)

-30,6% 2008: 784.700.000 2013: 544.400.00

*het is reeds een aantal jaren een landelijk trend dat het aantal toeristische activiteiten weliswaar toeneemt, maar dat dit niet leidt tot een toename van de toeristische bestedingen. Per ondernomen activiteit nemen de bestedingen af.

Spontante naamsbekendheid Twente als toeristische regio

+8% 2008: 16% 2014: 24%

Opbrengsten

De toeristische promotie en marketing van Twente is voor een belangrijk deel bekostigd vanuit de 'Agenda van Twente' en uitgevoerd door het TBT. Dit heeft onder meer geresulteerd in aantal publiekscampagnes (zoals 'Twente Jezelf' en 'Twente. Landgoed van Nederland'), magazines en brochures en de promotie van Twente op beurzen in binnen- en buitenland. Daarnaast heeft het TBT gewerkt aan het versterken van de samenwerking tussen recreatieve ondernemers, zoals campinghouders en hotels.

Het toeristisch fonds kent onder meer de volgende projecten:

- Twente op de SD Kaart
- Twente Logies
- Mountainbikeroute Twickel
- Ruiter- en menroutenetwerk
- Wandelen en fietsen langs het water
- Wellness op het platteland
- Rustpunten
- Topsportevenementen
- Mountainbike Netwerk Twente
- Bezoekerscentrum Landschap NOT
- Kwaliteitsimpuls kampeer- en bungalowvakanties in Twente
- Zout verbindt de Zoutmarke
- Twents Gastheerschap
- Toeristische Twente Portal
- Twents Gastheerschap
- Signing Twente Tourist Info
- Enterse / Hellendoornse Zomp
- Museum Buurt Spoorweg
- Paarse Poort

Reflectie

Het Twents Bureau voor Toerisme heeft veel en diverse activiteiten naar tevredenheid uitgevoerd. Zowel in doelbereik als in aantal projecten liep de uitvoering conform verwachting. Vanaf de start was het de inzet van de Twentse gemeenten om TBT een eigen verdienmodel te laten ontwikkelen. Een model waarmee de afhankelijkheid van de overheidsbijdragen aanzienlijk zou afnemen. Een dergelijk verdienmodel is niet gerealiseerd.

Daarnaast is geconstateerd dat het TBT onvoldoende heeft voldaan aan de prestatieovereenkomst voor toeristische marketing en promotie. Ook is geconstateerd dat enerzijds het draagvlak voor het TBT te gering is en dat anderzijds de verantwoording door het TBT tekort schoot. Bij wijze van zelfreflectie moet wel worden geconstateerd dat het aantal prestatie-indicatoren dat met het TBT is overeengekomen té omvangrijk was en dat een aantal overeengekomen prestaties bovendien té algemeen was geformuleerd. Daarmee kan de vraag gesteld worden in hoeverre de afspraken met het TBT voldoende realistisch waren.

Nadat Regio Twente eerder besloot om met ingang van 2015 geen subsidie meer aan het TBT te verstrekken is het TBT in november 2015 failliet verklaard. Dit faillissement is inmiddels volledig afgewikkeld.

Eind 2015 is eveneens een herziende visie op vrijetijdseconomie in Twente vastgesteld: 'Wij zijn Twente!'. Deze visie is het resultaat van een proces van Regio Twente (de 14 Twentse gemeenten), toeristische ondernemers en Twente Tourist Info's. Met het proces en deze visie is de basis gelegd voor gezamenlijke efficiënte en effectieve toeristische marketing van Twente.

Branding

Promoten van Twente als aantrekkelijke hightech regio

Twente heeft alles in huis om uit te groeien tot een internationale hightech regio. Twente is een sterk merk, heeft een eigen culture entiteit, een ecosysteem, een zogenaamd 'daily urban system', ook wel een SMART-region genoemd. Het is een prachtig gebied met een DNA dat van oudsher bepaald is door de ondernemende maakindustrie. Twente onderscheidt zich in de huidige economische ontwikkeling van Nederland als de ondernemende hightech regio met de focus op hightech systemen en materialen.

Dat is waar Twente zich ook op wil profileren om concurrerend en economisch vitaal te blijven. Een vitale, internationale economie is van belang om de inwoners van Twente in de toekomst welvaart en welzijn te bieden. Excellent onderwijs, innovatief ondernemerschap, aantrekkelijke woon- en werk gebied en internationalisering, zijn daarbij de kernbegrippen.

Lees verder

Facts

Naam project	Bijdrage Agenda van Twente	Cofinanciering
Regiobranding (vóór Innovatiesprong Twente)	€ 383.000	€ 182.500
Regiobranding (2013-2017)	€ 3.320.000	€ 1.535.000
Totaal	€ 3.683.000	€ 1.717.500

+18%

Internationale bezoekers

800+

Verhalen op twente.com (NL en ENG)

35.000

Bezoekers pers maand op twente.com

ENG

Engelstalig sinds 2014

DE

Duits sinds 2016

1100+

Vacatures via twente.com

25% van de vacatures richt zich op de technische- en 20% op ICT sector
20% van het totaal zijn stage- en afstudeerplaatsen
10% betreft internationale vacatures

1.501.895

Personen bereikt via Facebook

858.830

Personen bereikt via Facebook

7.754

Berichten likes via Facebook

506.000

Vacatureportaal twente.com/vacatures 506.000 keer geraadpleegd in 2015

Sinds de start in 2013 is het aantal professionals met een profiel op Twente.com gegroeid van 1.000 naar 9.000 in 2016. Zij worden geactiveerd als Twentse ambassadeurs.
1.000 daarvan zijn internationale kenniswerkers.

10.216

Facebook fans

3904

Twitter volgers

3108

Nieuwsbrief

1054

LinkedIn Volgers

9026

Members

De film 'Twente, the good life region', gericht op (inter)nationale professionals om te komen werken en wonen in Twente, registreerde in korte tijd een bereik van meer dan 177.000 personen.

60.000

Views corporate film

180

Bedrijfspagina's op twente.com

Opbrengsten

Binnen de Twentse domeinen maken de (uitvoerings)organisaties gebruik van een herkenbare en eenduidige visuele identiteit. Het merk Twente (Twente label) wordt op eenzelfde wijze gebruikt. In 2012 is een nieuwe visuele identiteit ontwikkeld door Twente Branding. Binnen de Twentse merkarchitectuur hebben organisaties en instellingen deze omarmt. Ook is het merk Twente geïmplementeerd bij Regio Twente, verbonden aan het toeristische merk, Kennispark Twente, Port of Twente, Techniekpact Twente en het Expat Center Twente. Daarnaast is het regionale openbaar vervoer, zowel bus als trein, gelabeld met het merk.

Platform communicatie

Er is een platform communicatie opgericht om gezamenlijke inzet op activiteiten af te stemmen voor de domeinen 'Human Capital' en innovatie met deelnemers van ROC van Twente, Saxion, UT, provincie Overijssel, gemeente Enschede, Regio Twente, Pentair, Thales, VNO-NCW en Kennispark Twente.

Samenwerken aan een sterk merk Twente met partners en ambassadeurs.

Hiervoor is ook een 'toolkit' ontwikkeld en beschikbaar. In de 'toolkit' zit onder meer de corporate film Twente, een Twente presentatie met Facts & Figures, brochures etc. die ambassadeurs kunnen benutten om Twente - en daarmee natuurlijk ook gemeente of bedrijf - krachtig uit te dragen. Het ambassadeurschap is erg waardevol om Twente met elkaar goed neer te kunnen zetten.

Samenwerken met partners aan spraakmakende events voor Twente zoals:

- RED engineers Challenge
- Rode Loper
- Hannover Messe
- Bezoek Zuid Duitsland
- Accenture Award
- Young Technology Award

Aantal andere voorbeelden:

- Twente Boek 'The Netherlands most entrepreneurial hightech region' om Twente als regio te presenteren / promoten zowel nationaal als internationaal.
- Bijdrage en ondersteuning aan evenementen en activiteiten zoals Solar Team Twente, Greenteam Twente, RouteSuc6, LEO Robotics Jaarcongres, KIVI Bijeenkomsten, The Future of Hightech, EUROCITIES.
- Samenwerking met Duitse partners om hbo+ vacatures Euregionaal te delen

Reflectie

De meeste bedrijven hebben moeite om onderscheid te maken tussen de vele vragers voor een bijdrage, zoals netwerkorganisaties, maar ook WTC Twente, Expat Center Twente, etc. Zij hebben allemaal de opdracht meegekregen om geld op te halen bij het Twentse bedrijfsleven. Deze onduidelijkheid of 'overkill' weerhoudt veel bedrijven ervan bij te dragen aan de regiobranding van Twente. Ook een gebrekkige 'return-on-investment' is voor veel middelgrote bedrijven een reden om niet tot een bijdrage over te gaan.

De belangrijkste reden voor deelname aan Twentebranding is het gebruik van de vacaturebank. Deze service biedt de partners concrete meetbare diensten. Twente Branding heeft in 2015 het fundingmodel aangepast en meer afgestemd op de behoefte van de bedrijven. Zo gaat het nieuwe model uit van een basislidmaatschap dat men naar behoefte kan aanvullen door ook gebruik te maken van extra modules. Dit concept lijkt aan te slaan. In 2015 zijn 14 bedrijven betalende partner geworden van Twente Branding en in de eerste 5 maanden van 2016 zijn er 15 nieuwe partners bijgekomen.

Momenteel wordt ervaren dat veel van de Twente gelieerde organisaties op communicatief gebied zelfstandig opereren met een eigen specifieke strategie of boodschap. Door budgetten te reallocceren en menskracht te bundelen kan meer massa worden gecreëerd en ook mee slagkracht ontstaan. Dit moet dan leiden tot eenduidige (en sterkere) communicatieboodschappen.

Terugblik met reflectie

Algemene terugblik op resultaten, governance, samenwerking en financiën.

Inleiding

Eind 2017 loopt de ´Agenda van Twente af´. Deze agenda heeft de afgelopen tien jaar vormgegeven aan de Twentse sociaaleconomische structuurversterking. Hiervoor zijn de thema's en de bijbehorende resultaten beschreven. Dit deel geeft een algemene terugblik op de resultaten die bereikt zijn op de hoofddoelstellingen, de governance, de samenwerking en de financiën. Deze evaluatie sluit niet af met conclusies of aanbevelingen. Hier en in de rest van de evaluatie is beschreven dat de ´Agenda van Twente´ veel heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van Twente, maar dat veranderingen meestal moeilijk één-op-één te koppelen zijn aan de investeringen uit de ´Agenda van Twente´. Het trekken van ondubbelzinnige conclusies over de directe effecten van de ´Agenda van Twente' op de Twentse economie is niet mogelijk. Veel hangt af van waarop de nadruk wordt gelegd; die keuze laten wij aan de lezer.

Inhoudelijke resultaten en effecten

In het kader van deze evaluatie zijn gegevens verzameld over resultaten en effecten van de ´Agenda van Twente´. De focus van de ´Agenda van Twente´ is gericht (geweest) op het realiseren van investeringsprojecten in Twente en – samen met de provincie – op het innovatieve ecosysteem via het ´Innovatieplatform Twente´ en vervolgens via de ´Innovatiesprong Twente´. Er is daarbij met name gestuurd op 'output' en minder op het monitoren van de daadwerkelijke effecten van het investeringsprogramma (outcome).

2.1 Effecten (outcome)

Bij de herijking van de 'Agenda van Twente' eind 2012 zijn vier doelstellingen geformuleerd die vanaf dat moment kunnen worden beschouwd als de strategische (hoofd)doelstellingen van de 'Agenda van Twente'. Het succes van de 'Agenda van Twente' kan hieraan worden afgemeten. Uiteraard gelden hierbij de nodige professionele voorbehouden. Zoals het vraagstuk van de causaliteit: de relatie tussen de geleverde inspanningen binnen de 'Agenda van Twente' en bereikte resultaten en effecten die niet eenduidig te leggen is. Ook andere factoren, bijvoorbeeld meer autonome economische ontwikkelingen en andere overheidsmaatregelen en -programma's zijn van invloed. Op deze strategische hoofdoelstellingen is het tot zekere hoogte wel mogelijk resultaten te benoemen die in de buurt komen van outcome, dus van daadwerkelijke maatschappelijke effecten. Uiteraard mèt hierboven genoemde voorbehouden, waar het gaat om causaliteit.

Dit betreft de volgende resultaten:

Doelstelling 1. Het aandeel van de bevolking tussen de 20 en 64 jaar in Twente dat werkt, is groter of gelijk aan dit aandeel in Nederland

- De participatiegraad van mannen en vrouwen samen ligt in Twente met 71% in 2014 net onder het landelijk gemiddelde van 72%. In 2007 was dat voor Twente cijfer 68%.
- Er is in Twente sprake van een sterke groei in de participatiegraad van vrouwen; deze stijgt van 59% in 2007 tot 64% in 2014.
- De verwachting is dat de arbeidsparticipatie in Twente in 2017 gelijk aan het Nederlandse cijfer is.
- Het Nederlandse streefcijfer per 2020 is 80% en dat van de EU 75%.

Doelstelling 2. Het Bruto Regionaal Product van Twente is groter of gelijk aan het Bruto Binnenland Product

- Het BBP (per regio) in Twente bewoog aanvankelijk tot 2009 (85%) in de richting van het landelijke niveau van het BBP per inwoner. Volgens de meest recente prognoses is dat cijfer gedaald naar 78%.

Doelstelling 3. Het aandeel BRP geïnvesteerd in regionaal R&D is groter of gelijk aan dit aandeel binnen het BBP

- In Twente en Nederland is de omvang van de R&D uitgaven per medewerker per jaar gestegen, waarbij de groei in Twente sterker is dan in Nederland.
- In 2012 wordt in Twente gemiddeld 728 euro per jaar per medewerker aan R&D besteed, dit bedrag is bijna 40% hoger dan het Nederlands gemiddelde met 440 euro R&D uitgaven per medewerker per jaar.

Doelstelling 4. Het aandeel 15-64 jarigen dat hoger is opgeleid, is groter of gelijk aan dat in heel Nederland

- Het aandeel hoog opgeleiden in de potentiele beroepsbevolking is in Twente vanaf 2007 gestegen van 24% naar 30%. Landelijk is het percentage van 30% naar 35% gestegen. Twente stijgt dus sneller. De opgave blijft groot.

Overige inhoudelijke resultaten (output, throughput, input)
Bij de beschrijving van de afzonderlijke inhoudelijke thema's was te lezen wat de specifieke resultaten zijn geweest. Zoals al eerder gesteld is het bij de onderliggende thematische projecten moeilijk om het daadwerkelijke maatschappelijke effect (outcome) aan te geven. Veel meer gaat het daar om resultaten in termen van output (bijvoorbeeld het aantal aangeboden begeleidingstrajecten in het kader van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt). Bij sommige thema's is het resultaat voorlopig alleen nog maar op 'throughput-niveau', of procesniveau, te benoemen. Zoals bijvoorbeeld bij sommige langjarige mobiliteitsprojecten het geval is. Het asfalt (output) ligt er nog niet, de betere bereikbaarheid (outcome) is dus ook nog niet aan te geven. Wel is zeker dat de verbetering van de weg gerealiseerd wordt, omdat de tracébesluiten zijn genomen (troughput) en de financiering (input) rond is.

Cofinanciering

	Bijdrage Agenda van Twente	Cofinanciering
HTSM	€ 35.618.000	€ 267.138.545
Bouw	€ 4.404.000	€ 17.840.310
Bereikbaarheid	€ 8.500.000	€ 980.824.000
Arbeidsmarkt/Onderwijs	€ 5.134.000	€ 25.036.547
Vrijetijdseconomie	€ 7.120.000	€ 6.174.824
Vestigingsklimaat	€ 13.490.000	€ 167.432.000
Twentebranding	€ 3.683.000	€ 1.535.000
Uitvoeringskosten programma Agenda van Twente, inclusief financiën, juridische zaken en communicatie	€ 2.051.000	--
Totaal	**€ 80.000.000**	**€ 1.465.981.226**

Governance van de 'Agenda van Twente'

Besturing en monitoring
Bij de start van de 'Agenda van Twente' is een set van 44 doelstellingen geformuleerd, verdeeld over vier programma's. De 'Agenda van Twente' is in beperkte mate bestuurd als programma. Er was geen consequente aandacht voor samenhang en bijsturing van programma-inspanningen en ook ontbraken SMART-doelstellingen met referentie aan hoofddoelstellingen. Tevens was gezamenlijke sturing van Regio Twente en provincie Overijssel in de praktijk gecompliceerd. Sturing op samenhang van de totale 'Agenda van Twente' is wel te zien bij de herijking eind 2012. Daarbij speelde het opnieuw formuleren van de hoofdoelstellingen een belangrijke rol. Deze waren niet eerder zo geëxpliciteerd en geoperationaliseerd. Een middel om de samenhang in de 'Agenda van Twente' te bewaren was – in de fase van toevoegen van gemeentelijke projectvoorstellen – het toetsten aan criteria door een externe toetsings- en adviescommissie. Zo moest de focus behouden worden en een geobjectiveerde afweging plaats vinden. Zo heeft het niet altijd gewerkt. De commissie heeft politieke inmenging ervaren. Adviezen van de commissie over subsidietoekenning zijn altijd overgenomen, maar advies om doelstellingen aan te passen niet. Op het niveau van hoofddoelstellingen vond geen monitoring plaats. In de voortgangsrapportages heeft de focus vooral op het projectniveau en de besteding van de subsidiemiddelen gelegen.

Ook heeft de naam 'Agenda van Twente' soms verwarrend gewerkt. De bestuurlijke agenda werd vaak gekenschetst als 'Agenda van Twente', terwijl het investeringsprogramma 'Agenda van Twente' niet die volledige bestuurlijke agenda dekt.

Een ander sturingsvraagstuk van de afgelopen periode van de 'Agenda van Twente' blijkt de ondersteuning van programmaorganisaties, zoals Kennispark Twente, TBT, Twente Branding en WTC Twente. De vraag is hoe een meerjarige (financiële) relatie op te bouwen met deze organisaties die essentiële delen van de agenda uitvoeren, terwijl de capaciteit om inhoudelijk op de gewenste uitvoering van dat programma te sturen niet in voldoende mate aanwezig is. Het gaat hierbij om accountmanagement en is daarmee in zekere zin vergelijkbaar met de sturing op gesubsidieerde instellingen binnen gemeenten. Een constatering daarbij

in de huidige 'Agenda van Twente' is dat het aantal organisaties dat wordt ondersteund, de overlap ertussen en de potentiële versnippering een aandachtspunt is.

Twentse samenwerking

De 'Agenda van Twente' heeft een belangrijke boost gegeven aan de (economische) samenwerking op regionale schaal.

Triple Helix

Binnen de contouren van de Agenda van Twente heeft de afgelopen tien jaar een zoektocht plaatsgevonden naar hoe de triple helix (samenwerking bedrijfsleven, overheden en kennis- en onderwijsinstellingen) in Twente effectief georganiseerd kon worden. Via de Taskforce Economie, de 'crisis Twente Top' en de Strategy Board vinden zij elkaar ondertussen in de Twente Board. De Twente Board heeft als onafhankelijk strategisch klankbord en adviesorgaan een stevige positie verworven en heeft stem in de regionale agenda. De Twente Board helpt bij het aanjagen van acties met behulp van het actieprogramma Twente Werkt!. Bovendien is in de Twente Board het bedrijfsleven goed vertegenwoordigd en kan deze als partner worden geraadpleegd en meegenomen. Dat is een grote stap vooruit ten opzichte van de situatie van tien jaar geleden, toen de partners veel meer op zichzelf gericht waren. Doordat we nu beter georganiseerd zijn, komen we makkelijker aan tafel bij relevante spelers wanneer het gaat om (inter)nationale dossiers.

Betekenis uitstraling Twentse eenheid

De 'Agenda van Twente', inclusief financiering, heeft onmiskenbaar uitstraling en werking naar buiten: nationaal en internationaal. Een voorbeeld op het mobiliteitsthema is dat het denken over en uitvoeren van de 'Agenda van Twente' ook het verbinden met de Europese internationale corridor North Sea Baltics heeft bevorderd. En andersom. De projecten uit de 'Agenda van Twente' sluiten ook deels aan (Twentekanaal A1) bij het TEN-T programma / North Sea Baltics. Voorheen was vaak te horen dat zodra een topondernemer of bestuurder Twente eenmaal gevonden had, ze enorm onder de indruk waren van de potentie van de regio. De 'Agenda van Twente' heeft er aan bijgedragen dat we dit Twentse verhaal steeds beter kunnen vertellen. Twente heeft ondertussen een (inter)nationaal herkenbaar profiel waar ze trots op mag zijn. Mede dankzij de inzet op regionale branding heeft Twente zichzelf weten te positioneren als relevante regio met meerdere kleuren. Enerzijds heeft Twente (inter)nationaal erkenning als innovatie kennisregio waar het gebeurt op het gebied van HTSM. De successen op dat gebied worden goed gepromoot en vermarkt. Anderzijds heeft Twente het imago van een groen, prachtig landschap waar het mooi recreëren is.

Financiering

Het is gelukt om met lokaal geld op regionale schaal de economie te stimuleren; met eigen inzet is een groot multiplieereffect georganiseerd en veel cofinanciering gekregen voor diverse projecten. Een voorbeeld hiervan is de € 100.000 die is geïnvesteerd in onderzoek naar de A1, waardoor er nu een veelvoud van dit bedrag door andere partijen geïnvesteerd wordt om de A1 te verbreden. Een ander goed voorbeeld van dit multiplieereffect in de breedste zin van het woord: door snel in te spelen op de behoefte aan financiering van bedrijven tijdens de financiële crisis, is op advies van Kennispark Twente het Innovatiefonds Twente gelanceerd en is een succesvolle Amerikaanse durfinvesteerder overtuigd van de kracht van Twente. Daardoor kunnen innovatieve starters naast bij PPM Oost nu ook bij Cottonwood terecht. En zo zijn er meer voorbeelden.

- Betekent dit dat elke euro uit de 'Agenda van Twente' goed besteed is? Nee, er zijn projecten minder goed geslaagd dan vooraf verwacht…
- Ook is er niet altijd rechtstreeks een relatie tussen investeringen en effecten: dat geldt voor projecten, maar ook voor ondersteunde organisaties.

Slotwoord

In deze evaluatie is teruggekeken op de eerste acht jaren van de 'Agenda van Twente'. Veel is bereikt, zoals u heeft kunnen lezen. En veel geleerd, over hoe een ideale 'Agenda van Twente' zou kunnen fungeren, met name in relatie tot investeringen en resultaten. De evaluatie is niet alleen geschreven om terug te kijken, maar dient ook als een basis voor de discussie over een vervolg op de 'Agenda van Twente'.